

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

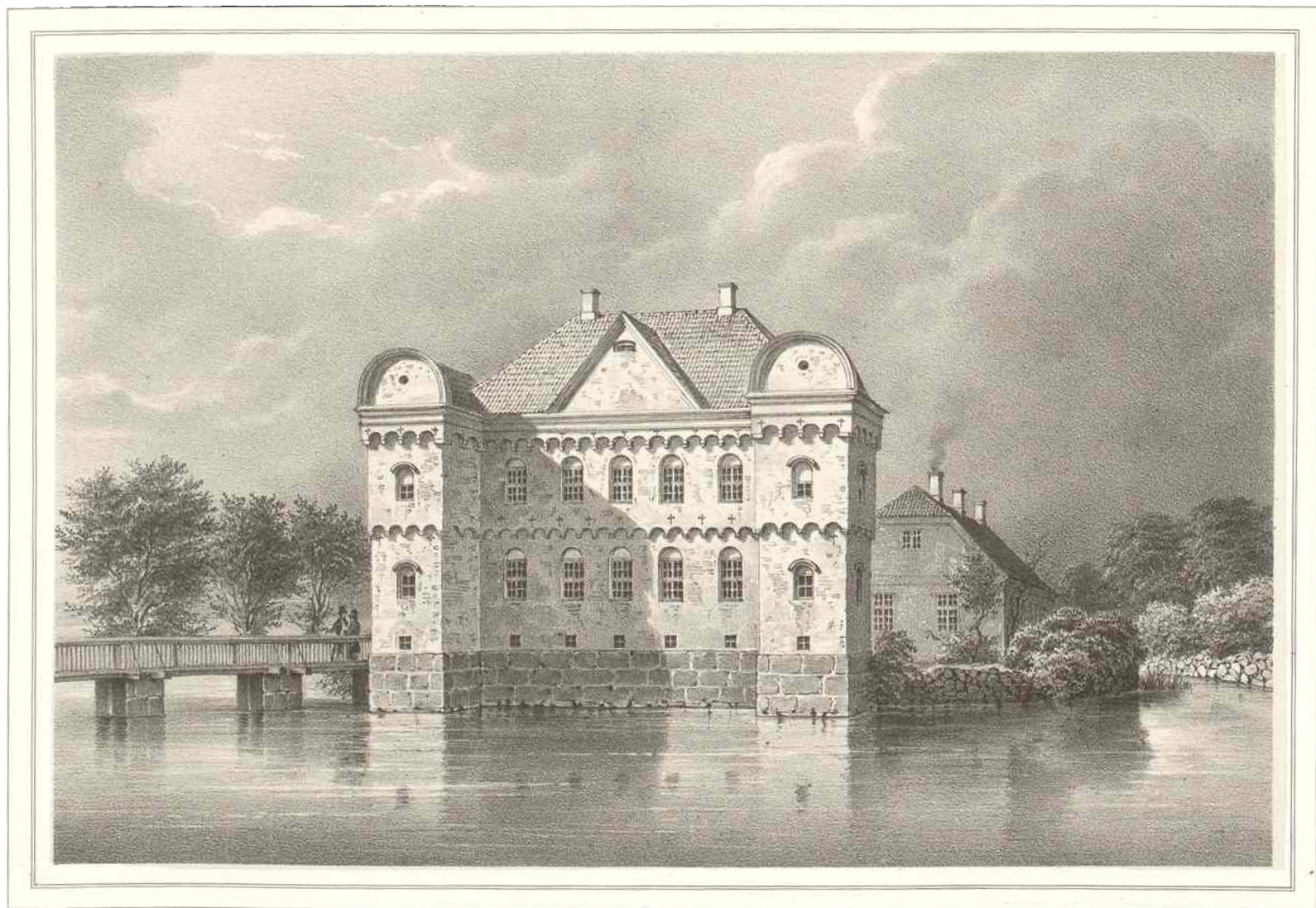
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Frømandt 11

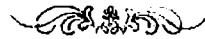
1725, 1800, 1810

En Periode 1810, 1811

NAKKEBØLLE

i Egen. forhen Grønderupgaard, opført 1559.

Nakkebølle.

Ved en af de Fjorde, som skjære sig ind fra Østersøen paa Fyens Eydhøst, ligger Herregaarden Nakkebølle i Nastrup Sogn, Salling Herred i Svendborg Amt, med den yndigste Udsigt over Stov og Vand til den Mangfoldighed af Smaaøer, som begrænser Horizonten og danner det største Archipelag, vi kjende i vore Farvande. Nakkebølle bestaaer af en anseelig tresidet med Grave omgiven Hovedbygning, hvoraf hoshaaende Prospect viser Hovedfacaden. Dens Bygning skal være paaabegyndt 1559, men kan først være fuldendt efter 1563, som den over Porten indhuggede Indskrift viser:

Mens jeg i Sverrig fangen vaar
Da bygte min Husfru denne Gaar,

thi Jacob Brokkenhuus, som lod Indskriften sætte, blev fangen i Maret 1563 af de Svenske i Østersøen, hvor han førte en dansk Escadre. Det ældre Nakkebølle skal have ligget nærmere ved Stranden, ligesom ogsaa Navnet uledes af Landtungen eller Rakken, hvorpaa den blev opført. Den skal tidligere være kaldt Grønderupgaard, hvilken Gaard ifølge et Tingsvidne af 1419 laae i Vester Naby Sogn, men denne hele Beretning beroer dog maassée paa en Forverling med een eller anden Udsættergaard fra Sønderup By i Bræhetrolleborg Sogn, i alt Fald maatte Navnesforandringen alt være foregaaet i det 15de Aarhundrede og vilde være vanskelig at forene med Navnets Betydning.

Den ældgamle Familie Bølle, som Gaarden skulder sit Navn, regnes i Almindelighed til den lollandske Adels og forekommer, saavidt vides, først i Bes-

iddelse af Krøgendegaard eller det nuværende Søholt ved Maribo; Erik Mad-sen og Fru Anna Blaa eiede Krøgende og muligviis Nakkebølle, der nok i længere Tid havde været i Bøllernes Besiddelse, men hvis første fiffre Ejer er Eiler Eriksen Bølle, som var gift med Fru Anna Bild og i Grevens Feide blev fangen af Borgerne fra Svendborg, der droge omkring i Landet, plyndrede og brændte Herregaardene og bragte Byerne i Oprør, ganske som Marskallanerne under den franske Revolution. Eiler Eriksen blev ført til Svendborg, hvor han maatte give en Forskrivning fra sig, dateret 16de Juli 1534, hvori han svoer Christian den Anden Trostid, saa at den almindelige Esterretning, at han døde den 1. Januar 1534, maa være urigtig, uagtet den skal findes paa hans Ligsteen; rimeligviis er Marstallet forskrevet for 1535. Af hans tre Døttre arvede Susanne Nakkebølle; hun var første Gang gift med Claus Eriksen Ravensbjerg, der 1523 erhvervede sig Øgenavnet Skippeslot ved at forraade Kallundborg Slot, hvor han var Christian den Andens Befalingsmand; han lod sig nemlig af det seirende Parti overtale til at sende de tydske Knægte bort fra det berømte Taarn Folen, hvori Rigets Archiv fordem blev opbevaret, under Paaskud af at han selv med sine egne Folk vilde forsvare dette Slottets vigtigste Punkt; i det Sted hidsebe han ved en Vinde et halvhundrede Knægte af Kong Srederiks Folk op i Taarnet, hvorfra de bemægtigede sig Slottet og udjog Befættningen.—Claus Eriksen fik 1540 13 Gaarde og en Mølle i Vester Skjærninge og en Gaard i Nastrup i Pant af Kronen; han døde 1541, hvorefter Fru Susanne ægtede Jacob Brokkenhuus til Damsbo, Landsdommer i Fyen, siden

Nakkebølle.

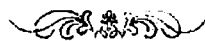

Befalingsmand paa Nalborghus, der 1553 fik Fornøelse paa det Claus Erikken pantsatte Krongods; han begyndte at bygge Nakkebølle 1559, men blev 1563 fangen af de Svenske, da han, før Krigen endnu var erklæret, var sendt ud i Østersøen med en Escadre paa 8 Skibe, der blev overfaldet af en svensk Flaade paa 22, som alt fortalt er; under hans Fangenskab fuldførte Fruen Gaardens Bygning. Hun døde 1569, Jacob Brokkenhuus 1577; deres ældste Søn, Eiler Brokkenhuus til Nakkebølle, var første Gang gift med Fru Berre Friis; efter hendes Død ægtede han Anna Bille, hvorover Jomfru Christentse Krukov, en adelig Dame, som havde været i Huset hos den afdøde Frue, blev i højeste Grad forblittret, da hun havde ventet at blive hans Kone; hun gav sig da, efter sin egen Overbevisning, Fanden i Bold og lagde Raad op med endeel Qvinder om hvorledes de skulde hæve hende paa Fru Anna, hvorom man endnu har de senere optagne Forhør, der give os en levende Skildring af Fremgangsmaaden ved en saadan Keilighed og ikke lade os nogen Tvivl tilbage om at Troldqvinderne selv troede paa Virkningen af deres Kunster, hvorfor jeg her vil skildre Sagen temmelig udførligt.

Jomfru Christentse og endeel andre Qvinder paa Gaarden, af hvilke Ouse Lauridses var den virksomste, samt to Bøjsener, som benævnes Djævl og som de selv kalde deres Dreng, men som maaskee snarest vare Duffer eller Gulgemand — de paa Lydst saakaldte Alraunchen, — maakte Jomfru Annas Brudsejng med et Baand Fredagen før Brylluppet, paa hvilket Baand de under Wielsen slog en Knude; om Torsdagen efter Brylluppet bragte Jomfru Christentse den unge Frue en Staal med Gaaremælk, som hun bad hende om at drikke for hendes Skyld, da hun selv havde valgt den; dette afflog imidlertid Fru Anna, hvorefter Jomfru Christentse slog den bort, hvorved denne Trolddom blev tilintetgjort, thi i Mælken havde Jomfru Christentse kommet en stor Wodderkop, som hun tog i Brudsejngen isølge sin Djævels Tilskyndelse. Derefter lod hun Smeden gjøre tre Staaforks, der illigemd Haar af alle de sammensvorne Qvinder blev indsvøbt i Papir og, omvunden med en sort Traad, sat under Brudsejngen ved sammes Fodder. Deraa blev Sengeskædet taget bort og bragt til Nastrup, hvor Jomfru Christentse synes at have boet og hvor desuden Præsten var med i Complottet: hvad der videre blev foretaget med dette Klæde blev ikke oplyst. Derefter forfærdigede Ouse en Duffe af Bor, en halv Arm

lang og af Skikkelse som et Barn, og dette Borbarn bar Jomfru Christentse i 40 Uger under sin høire Arm, bragte det derpaa en Fredag i Kirke i Nastrup, hvor det blev døbt Anna efter Fruen, og gif tilligemed Ouse op for Alteret med samme og offrede, som om det havde været et virkeligt Barn; ved denne Keilighed slog Samvittigheden Ouse, som udbrød: „Nu gjøre vi den Synd og Gjerning, os aldrig kan forlades og vi komme til at fortryde,“ hvortil imidlertid Jomfru Christentse svarede at hun ikke skulde bryde sig derom, det tilkom hende at svare derfor; efter Offringen bare de Borbarnet ned i Fru Annas Stol og gravede det der ned i Overværelse af Sognepræsten, Hr. Mads. Nu var Trolddommen fuldbyrdet og viste sig saa virksom, at Fru Anna fødte sin Mand 15 dødsfødte, men ikke eet levende Barn; rimeligviis har hendes egen Overtro her været virksom, thi meget hemmelig synes Sagen ikke at være bleven holdt. Tilslidst lod Eiler Brokkenhuus den i Aaret 1597 undersøge, alle Troldqvinderne paa den adelige Jomfru nær forhøre og fik deres fulde Beskændelse, hvorefter de bleve brændte; efter deres egen Tilstaaelse skulde Fru Anna først naar de vare brændte faae sin Helbred igjen, thi hun var, som Forhøret udviser, meget svagelig, hvilket under saadanne Omstændigheder endda ikke var saa underligt. Præsten var allerede død, den adelige Jomfru vovede Ingen at tiltale, ja hendes Broder, Jens Krukov til Marslevgaard, stævnedes endogsaa saavel Eiler Brokkenhuus som Landsdommeren Gabriel Knudsen (Acheleie) for Herredagen, fordi hans Søster var nævnt i Præmisjerne til Dommen og saaledes bragt i ond Dmtale; de bleve dog begge frifundne for hans Dmtale og Jomfru Christentse siges, — skøndt denne Sag ikke er klar, — at have givet en Forskrivelse fra sig til Kongen og Raadet, at hun ikke for Fremtiden skulde befatte sig med Trolddomskonster. Hun flyttede nu bort fra Fyen og tog Ophold i Nalborg, hvor hun tilligemed sin Søster stiftede et Legat paa 200 Daler for en Discipel af den derværende Latinskole; hun vedblev imidlertid sine Trolddomshandler indtil 1619, da hun blev tiltalt for en lignende Sag, dømt fra Livet af Herredagen i Aaret 1621 og henrettet, hvorefter hun blev begravet i Sønderholms Kirke ved Restrup i Nærheden af Nalborg. Hendes Efterladenskaber siges at være confiskerede og anvendte til et Legat ved Universitetet: det benævnes Legatum nobilis virginis supplicio affectæ (den henrettede adelige Jomfrues Legat) og var dengang 500 Rdlr. Species

Nakkebølle.

Eiler Brokkenhuus døde 1602 og efterlod sig blot een Datter, Susanne Brokkenhuus, der 1594 var bleven gift med sin Stedmoders Broder, Marquard eller Marcus Bille til Hvidkilde, hvem Søsteren, Fru Anna, overlod sin Andeel i Nakkebølle for 300 Daler (3: Specler) om Aaret, hvoraf han dog skulde beholde de 200 Daler imod at svare Køstjenesken, — der altsaa var en tungt betydeligere Byrde end man ellers pleier at forestille sig, — medens de øvrige 100 Daler tilligemed 200 Daler af Fru Annas øvrige Indtægter skulde anvendes til at betale Eiler Brokkenhuus's Gjæld. Marquard Bille var Lehnsmænd i St. Hans Kloster i Odense 1612, paa Rangaard 1617—23; hans Frue døde 1606; 1615 udkøbte han sin Søster aldeles af Nakkebølle, som hun rigtignok fremdeles bebøvede og 1630 ved Proces for Herredagen søgte at vinde tilbage, dog uden Rytte. Marquard Bille døde 1631 og efterlod sig to Børn, Datteren Karen Bille, der arvede Hvidkilde og blev gift med Sall Gøye, og Sønnen Eiler Bille, som fik Nakkebølle, men aldrig giftede sig, hvorefter Nakkebølle ved hans Død i Aaret 1649 tilfaldt Svogerens Sall Gøye, Højester paa Sorø Academi og Befalingsmand paa Børlumkloster. 1654, Aaret efter hans Død, blev Nakkebølle solgt til Hr. Niels Krabbe til Skjellinge i Skaane, Ridder, Befalingsmand over Sølvitsborg Lehn og Generalfrigdomsmand i Skaane, medens det endnu hørte til Danmark; han døde 1663, hvorefter Nakkebølle blev deelt mellem to af hans Døttre, Fru Liisbeth Krabbe, som havde Etatsraad Herluf Trolle til Svedinge og Bogstrup, og Fru Mette Sophie Krabbe, der havde været forlovet to Gange før hun fik Etatsraad Johan Monrad, som 1682 blev optagen i den danske Adelsstand. Efter Etatsraad Herluf Trolles Død arvede hans Søn, Etatsraad Børge Trolle, Faderens Andeel i Nakkebølle, hvilken han eiede til 1722 og dermed forenede Etatsraad Monrads Part; foruden Nakkebølle eiede Etatsraad Børge Trolle Rodkilde, Lykesholm og Lungholm og var som Admiral Herluf Trolles nærmeste Slægtning Patron for Herlufsholm Skole. Han bestyrede imidlertid Stolen saa slet, at den næsten blev ødelagt og han ved Dom affat fra denne Bestilling 1726, samt tilfunden at betale en betydelig Skadeserstatning; med hans egne Gaarde gik det ligesaa slet, hvortil endnu bidrog at han havde udvidet sig over Eyne, saa at alle hans Eiendomme bleve solgte og han selv maatte ende sine Dage 1737 i Landsflygtighed i Antwerpen.

Nakkebølle kjøbte i Concurfen den rige Johan Lehn til Hvidkilde, Lind, Skov og Nielstrup, en Broder til den Lehn, der er indvilket i Tordenstjolds Duelhistorie; han beholdt den indtil 1741, da den blev solgt til Oberstlieuten. Johan Frederik von Cicignon, som døde 1765; dennes Enkefrue, Sophie Amalia Sehested, beholdt Gaarden indtil sin Død, hvorefter den tilfaldt hendes Datter, Catharine Cicignon, som var gift med Gehelmeraad Frederik Christian Steel til Müllerup og Mørup, Stamherre til Birkelse, hvid Ridder og Kammerherre, som oprettede Stamhuset Müllerup og Fideicommisset Steel; han døde 1793, hans Enke overløvede ham indtil 1815, da efter hendes Død baade Müllerup og Nakkebølle bleve solgte, det sidste for 400,000 Rbdfr. til Propr. Wamberg. Da imidlertid efterhaanden Pengene forbedrede sig, kunde Gaardens nye Eier ikke bestaae ved en saa stor Kjøbskøn, hvorvel han, for at redde sig, nedhuggede største Deelen af Stovene, især de saakaldte Galteløkker; Gaard og Gods bleve 1821 satte til Auction og tilfagne Proprietair van Deurs som den Høistbydende for 75,000 Rbdfr. Dog heller ikke denne Kjøber kunde bestaae, saa at der i Aaret 1828 atter holdtes Auction over Eiendommen, som nu for 78,500 Rbdfr. blev kjøbt af Baroniet Holstenhus's Besidder, Admiral Baron Hans Holsten, der endnu samme Aar indlemmede Nakkebølle i Baroniet, da der i dettes Crectionspatent opmuntredes til at kjøbe mere beleiligt Jordegods iskedetfor Langeø; et Magestykke imod dette fandt imidlertid ikke Steb, især fordi den smukke Hovedbygning paa Langeø, der egentlig er Baroniets Hovedsæde, bevægede Besidderen til at beholde dette, men han saavel som Successor forbeholdt sig for deres Levetid i Anledning af denne Indlemmelse at gjøre saadanne Forandringer, som kunde være overensstemmende med Crectionspatentet og de øvrige kongelige Bestemmelser. — Baroniets nuværende Besidder er Baron Hans Holsten, Admiral og Deputeret i Admiralitet, Kammerherre, Storkors af Dannebrog og Dannebrogsmænd, der den 10. Januar 1848 har vundet en meget vigtig Proces for Høiesteret mod sine Broderbørn angaaende det Spørgsmaal, om disse eller Besidderens Sømedøttre vare nærmest berettigede til Succession efter den nuværende Mandolinies eventuelle Afgang; Dommen lød, at de fra Admiral Hans Baron til Holsten nedstigende Liniers ægte Descendenter af Mand- eller Dvindelsøn bør være successionsberettigede til Baroniet Holstenhus med Tilliggende fremfor hans Broderbørn.

Nakkebølle.

Nakkebølle udgjør nu:

privilegeret Hartkorn . . .	58	Tdr.	5	Sfp.	1	Fdk.	2½	Alb.
uprivilegeret — . . .	264	—	—	—	2	—	2½	—
matriculeret Tiendehartkorn	33	—	—	—	—	—	—	—
Hartkorn af alle Slags . .	355	Tdr.	6	Sfp.	—	Fdk.	2½	Alb.

Det Hovedgaarden underlagte Areal er 380 Tdr. Agerland, 29 Tdr. Land Eng og 273 Tdr. Land Skov, hvilken sidste dog især bestaaer af ung Opvært, da den ældre Skov for det Meste er bortbugget af Gaardens tidligere Besiddere; Gaards- og Haveplads udgjør 8 Tdr. Land, ialt 690 Tdr. Land; heraf ere 63 Tdr. Land indtagne for to i Anledning af Hovoriets Affsaffelse i den senere Tid nedlagte Bøndergaarde. Nakkebølle er bortforpagtet for 300 Tdr. Rug, 300 Tdr. Byg, at svare efter Capitelstarten, samt 40 Tdr. Havre, dertil 1200 Rbd. i Penge; Agerlandet kan omtrentlig ansættes til 16—18 imod 24, Skovlandet betydeligt ringere, ja de saakaldte Galteløkker i Hundstrup Sogn, noget over en Mil fra Gaarden, endogfaa kun til 3—4 imod 24; da Gaarden 1828 indkjøbtes til Baroniet dreves kun 316 Tdr. Agerland under Hoved-

gaarden, 86 Tdr. Land Eng, 220 Tdr. Land Skovgrund, hvoraf Galteløkkerne, 142 Tdr. Land, for det Meste benyttedes til Græsning. Besætningen er 138 Kreaturer. Til Nakkebølle hører en Vandmølle af 1 Td. 4 Sfp. Hartkorn Møllestyld, samt et jordløst Huus, beliggende paa Hovedgaardens Grund, 27 Gaarde og 33 Huse i Nistrup Sogn, Den Svolums med 2 Bolstæder, 9 Gaarde 10 Huse i Bester Naby, 2 Gaarde 1 Bolsted 5 Huse i Peirup, et Huus i Ulbølle Sogn og By, 1 Bolsted i Hundstrup Sogn i Galteløkkerne og et Huus i Steenstrup Sogn, hvilket ialt gjør 42 Gaarde og Bolstæder, 44 Huse med Jord og 6 Huse uden Jord. Siden 1841 er Hovoriets affsaffet, blot med Undtagelse af nogle Husmænd, som ikke have været villige dertil. Til Gaarden hører endvidere Konge- og Kirketienden af Ulbølle Sogn, hver Tiende matriculeret for 16 Tdr. 4 Sk. Hartkorn, tiendeydende Hartkorn 232 Tdr. 6 Sk. 1½ Alb., bortacorderet til Yderne ialt for 74 Tdr. 3 Sk. Rug, 128 Tdr. 2 Sk. Byg og 87 Tdr. 6 Sk. Havre, at betale efter Capitelstarten; dertil for 25 Tdr. 7 Sk. 3 Fdk. 2½ Alb. Hartkorn, som er underlagt Hovedgaarden Røskilde, 20 Rbdlr. efter gammel Accord.

